

لزوم ترویج هنرهای نمایشی در مدرسه

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام محمدحسین پورثانی

مدیر کل فرهنگی هنری اردوها و فضای پرورشی وزارت آموزش و پرورش

گفت‌وگوکننده: ام لیلا صمدی

حجت‌الاسلام محمدحسین پورثانی از سال ۱۳۸۹ کارش را در آموزش و پرورش آغاز کرده است. پیشتر مشاور مدرسه، معاون پرورشی مدرسه، مدیر مدرسه در دوره‌های متوسطه اول و دوم، رئیس انجمن اولیا و مربیان مدرسه و رئیس اداره، مشاور مدیرکل و معاون پرورشی و فرهنگی اداره کل خراسان رضوی بوده است. از فروردین‌ماه ۱۴۰۲ به‌عنوان مدیرکل فرهنگی هنری اردوها و فضای پرورشی وزارتخانه به ادامه خدمت مشغول است. با توجه به موضوع این شماره از نشریه، با ایشان به گفت‌وگو نشستیم تا با برنامه‌هایشان برای ترویج نمایش و نمایش آموزشی در مدرسه آشنا شویم:

○ «جشنواره فرهنگی هنری فردا» را داریم که از کف مدرسه شروع می‌شود و تا سطح منطقه، استان و کشور ادامه می‌یابد و یکی از بهترین بسترها برای دیده‌شدن دانش‌آموز است. در تشویق دانش‌آموز، مهم‌ترین نکته این است که دانش‌آموز دیده شود. از این رو تلاش می‌کنیم در این جشنواره در سطح ملی بستری فراهم کنیم که خروجی آن یک نمایشگاه دانش‌آموزی باشد. به این صورت که به دانش‌آموز اثری سفارش داده شود که جایزه آن، خرید اثری باشد که دانش‌آموز تولید می‌کند. دانش‌آموز در بستری رشد کند که فردا بتواند به جامعه و محیط فرهنگی کشور خدمت کند. در سال تحصیلی گذشته تقریباً دو میلیون دانش‌آموز در رشته‌های گوناگون جشنواره، همچون هنرهای نمایشی، هنرهای تجسمی و هنرهای آوایی شرکت کردند. یکی از رسالت‌های مربی پرورشی استفاده از این بسترها برای رشد دانش‌آموز است. یکی از این بسترها سامانه جامع نورینو است که همه فعالیت‌های پرورشی در آن تعریف می‌شود. از سیاست‌های تحولی که برای این جشنواره در نظر گرفتیم این است که کارها حتماً باید مدرسه‌ای باشند. هدفمان این است که خروجی با نیازهای مدرسه متناسب باشد. حتماً که نباید مربی حرفه‌ای داشته باشد، مربی پرورشی مدرسه یا مدیر مدرسه هم می‌تواند آن را انجام دهد. ما وزارت ارشاد نیستیم. ما می‌خواهیم فعالیت تربیتی مدرسه را بسنجیم

● اجازه دهید از کارکردهای هنر نمایش در نظام تعلیم و تربیت شروع کنیم.

○ در این خصوص، آنچه برای ما بسیار مهم است، عمل به سند تحول بنیادین است. سند تحول بنیادین رهنامه (دکترین) اصلی رشد و تحول دانش‌آموز و اصلی‌ترین منبع در اجرایی‌سازی تربیت در دانش‌آموز است. سند تحول شش ساحت دارد و استفاده از ابزار هنر برای رشد دانش‌آموز یکی از مواردی است که در آن بسیار دیده شده است. اما در اینکه آیا ذات هنر و فرهنگ مهم است یا اینکه این‌ها وسیله‌ای برای رشد دانش‌آموز است، باید گفت، اعتقاد سند تحول این است که همه این‌ها بستری برای رشد دانش‌آموز هستند. یعنی ما نمی‌خواهیم به هر قیمتی دانش‌آموز هنرمند تربیت کنیم. ما نمی‌خواهیم به هر قیمتی مسابقات فرهنگی هنری برگزار کنیم. آنچه برای ما مهم است، این است که این ابزارها در خدمت تربیت قرار بگیرند. یعنی وقتی دانش‌آموز در بستر نمایش کار جمعی را تمرین می‌کند، این بستر به رشد تربیتی دانش‌آموز کمک کند.

● برای ترویج و توسعه هنرهای نمایشی از چه راهکارهایی استفاده می‌کنید؟

لازم است بین برنامه‌های فرهنگی هنری با برنامه درسی ملی پیوند ایجاد کنیم و زمانی از برنامه درسی را به آن اختصاص دهیم

و مدرسه را به حرکت در آوریم. لذا ناظر به مدرسه فعالیت می‌کنیم. همچنین، دست مدرسه در انتخاب انواع نمایشنامه، سرود و آهنگ باز است و اگر متناسب با موازین تربیتی باشد، محدودیتی وجود ندارد، چرا که قرار است هنر، بستری برای رشد باشد نه ضد رشد.

ما یک نگاه عمومی به بستر نمایش داریم که باید در تمام مدرسه‌ها شکل بگیرد. سال گذشته دانش‌آموزان نمایش «هم‌نشین ماه» را اجرا کردند. در این نمایش ۱۵۰ دانش‌آموز که تا قبل از آن سابقه بازی در نمایش را نداشتند، بعد از یک ماه تمرین نمایش را اجرا کردند و ۲۳ هزار دانش‌آموز اثر آن‌ها را دیدند. نگاه ما به حوزه نمایش یک نگاه تربیتی مدرسه‌شمول عمومی است تا همه دانش‌آموزان زیر یک چتر قرار بگیرند. لذا نوعی نمایش درسی را داریم که معلم از بستر نمایش برای تدریس استفاده می‌کند که ساده است و به سازوکار پیچیده‌ای نیاز ندارد.

● اجرای فعالیت‌های نمایشی در مدرسه به عهدهٔ چه کسانی است؟

۵۰ درصد مدرسه‌های ما مربی پرورشی ندارند، اما معلم دارند. بنابراین، معلم می‌تواند از ظرفیت نمایش که ظرفیت بزرگی است، استفاده کند. در دیداری که با رهبر معظم انقلاب اسلامی داشتیم، یکی از نکات مورد تأکید این بود که فعالیت‌های پرورشی باید جذاب باشند. نمایش درسی این‌گونه است. در کانال‌های فرهنگی هنری در سامانه «شاد»، نمایشنامه‌هایی قرار داده می‌شوند

تا در نمایش درسی مورد استفادهٔ معلمان قرار بگیرند. تجربه‌گردانی هم داریم؛ به این صورت که تجربه‌های نمایش معلمان در سامانهٔ شاد بارگذاری می‌شوند تا سایر معلمان از آن‌ها بهره ببرند.

در کنار این کار عمومی، کار تخصصی هم باید حفظ شود. سرریز کار عمومی به کانون فرهنگی تربیتی می‌آید. ما ۱۱۰۰ کانون در سراسر کشور داریم که آنجا در سالن اجرای نمایش و با مربی متخصص کار تخصصی در حوزهٔ هنرهای نمایشی انجام می‌شود. شاید نشود در ۱۰۰ هزار مدرسه کار تخصصی انجام دهیم، اما در هزار کانون که می‌توانیم کار تخصصی انجام دهیم. شاید نیاز نباشد برای ۱۶ میلیون دانش‌آموز کار تخصصی انجام دهیم، اما برای چند هزار نفر علاقه‌مند که می‌توانیم کار تخصصی انجام دهیم و بستر رشدشان را فراهم کنیم.

در کار تربیتی، در کنار محتوا و فضا، توجه به نیروی انسانی بسیار مهم است. ما برای آماده‌سازی دانشجومعلم در چندین طرح همچون طرح استقبال که معاونت پرورشی مجری آن است تلاش می‌کنیم تا دانشجویان امور تربیتی در یک کار دلی و داوطلبانه، با روش کارشان در حوزهٔ مهارت‌های پرورشی آشنا شوند تا وقتی وارد مدرسه می‌شوند، کاملاً آماده و تمام‌عیار باشند.

● تأثیر برنامه‌های توسعهٔ هنرهای نمایشی را بر یادگیری و رشد شخصیت دانش‌آموزان چطور می‌بینید؟

○ هنرهای نمایشی بر یادگیری و رشد شخصیت دانش‌آموزان تأثیر مستقیم می‌گذارد. همین الان اگر من یک ساعت برای شما سخنرانی کنم، زود از ذهنتان می‌رود. اما اگر فیلمی ببینید، صحنه‌های آن تا سال‌ها در ذهنتان می‌ماند. گاهی دانش‌آموز شب خوابش نمی‌برد و به این فکر می‌کند که چطور نقش خود را اجرا کند. گاهی می‌بینیم یک نمایش از لحاظ شکلی خوب است، اما محتوایش خوب نیست و ضد تربیت است. کارهای این‌چنینی باعث انحراف می‌شوند. اما کار نمایشی خوب و اثرگذار باعث رشد دانش‌آموز می‌شود.

نگاه ما به حوزهٔ نمایش نوعی نگاه تربیتی مدرسه‌شمول عمومی است تا همهٔ دانش‌آموزان زیر یک چتر قرار بگیرند

باید تلاش کنیم مفاهیمی چون ایثار، از خودگذشتگی و همین‌طور محبت و صداقت را که از بزرگ‌ترین مؤلفه‌های دین اسلام هستند، از طریق بستر هنرهای نمایشی برای بچه‌ها جا بیندازیم.

● در مدیریت و توسعه هنرهای نمایشی با چه چالش‌هایی مواجه هستید و چه پیشنهادی دارید؟

○ ما در ارزش‌گذاری دچار چالش هستیم. لازم است در لایه ارزشیابی مدیر و معاون مدرسه این کارها را ببینیم. یعنی برای کار فرهنگی در مدرسه ارزش قائل شویم. مثلاً اگر مدیر ۱۰ روز در اردو بود، ۱۰۰ امتیاز در ارزشیابی به او بدهیم. اگر از طریق ارزشیابی، مدیر را به سمت کارهای کیفی ببریم، او حرکت می‌کند.

همچنین، به مدیرانی که در این حوزه کمک می‌کنند، خدمات فرهنگی هنری ارائه دهیم. در حال حاضر، متأسفانه بیشتر فعالیت‌های فرهنگی کیفی محور نیست، بلکه کمی‌محور و نتیجه‌محور است. لازم است بین برنامه‌های فرهنگی هنری با برنامه درسی ملی پیوند ایجاد کنیم و در برنامه درسی ساعتی را به آن اختصاص دهیم. اگر به مربی تربیتی مدرسه یا مربی هنری بگوییم شما شش ساعت در هفته وقت دارید با بچه‌ها کار کنید، کتابی هم ندارید و بچه‌ها در اختیارتان هستند، اوضاع نسبت به شرایطی که الان هست، بهتر خواهد شد. نیاز به الزامات برنامه‌ای داریم تا مدیر یا معلم بدانند که این کار اصلی و موظفی اوست، نه کار اضافه و فوق‌برنامه.

روی آوردن به بستر هنر در شکل حرفه‌ای نیز یکی از آفت‌هایی است که امروزه در بستر تربیت برای ما به وجود آمده است. به خاطر دارم که در دوران دانش‌آموزی خودم، هر کلاسی گروه نمایشی داشت که ساده و قابل گسترش بود. به مربی ویژه و سناریو و صحنه خاص هم احتیاج نداشت. حرفه‌ای‌گری مهم نبود. بچه‌ها با هم رشد می‌کردند و رفاقت و صمیمیت بینشان افزایش می‌یافت. اما امروز آن قدر کار را سخت و حرفه‌ای کرده‌ایم که مربی پرورشی می‌گوید من نمی‌توانم این کار حرفه‌ای را انجام دهم و باید مربی نمایش بیاوریم. به همین دلیل، آن گسترشی را که باید انجام شود، نداریم. بنابراین

راهکار ما ساده‌سازی کار است. دنبال کار خیلی حرفه‌ای نیستیم. دنبال کار عمومی و آسان برای بچه‌ها هستیم. همچنین، لازم است بسترهای هنری فرهنگی را زیاد کنیم. مطابق آنچه در سند تحول بنیادین آمده است، مدرسه باید کانون تربیتی محله باشد. مدرسه باید با فضاهای فرهنگی و هنری محله مثل مسجد، سینما و فرهنگسرا ارتباط برقرار کند تا دانش‌آموز در این بسترها نقش‌آفرینی کند.

● در زمینه هنرهای نمایشی چه نوع مشارکتی با سایر نهادهای مرتبط دارید و چگونه مشارکت آنان را جلب می‌کنید؟

○ ما با صداوسیما، وزارت فرهنگ و ارشاد و حوزه هنری جلساتی برگزار کردیم. می‌خواهیم آن‌ها به دانش‌آموزانی که اینجا به پختگی رسیدند، آموزش دهند تا برای کارهای حرفه‌ای آماده شوند. صدا و سیما هم استقبال کرده‌اند و آماده‌اند امسال با همکاری هم این کار را انجام دهیم.

● اگر در سال آینده با شما گفت‌وگویی انجام دهیم، انتظار چه اقداماتی برای توسعه هنرهای نمایشی را داشته باشیم؟

○ یک سال دیگر خودم باید نسبت به نقدهایی که اکنون دارم پاسخ‌گو باشم. باید در مورد گام‌های عملیاتی‌ای که برداشتم تا فرهنگ و هنر به‌عنوان ابزار تربیت دانش‌آموز در اختیار مربی قرار گیرد، صحبت کنیم. برنامه داریم از ظرفیت‌های ویژه‌ای چون صبحگاه، زنگ تفریح، مناسبت‌ها و فرصت نماز جماعت برای بروز فعالیت‌های فرهنگی هنری بچه‌ها استفاده کنیم.

● به افراد علاقه‌مند به فعالیت در حوزه هنرهای نمایشی در آموزش و پرورش چه توصیه‌ای دارید؟

○ برای اینکه بتوانیم بر دانش‌آموز اثر بگذاریم، باید از نقطه‌ای شروع کنیم که نقطه تفاهم با آن دانش‌آموز است. پیدا کردن این نقطه اشتراک و اتصال مهم است. نمی‌شود مربی در حال و هوای بیست سال پیش باشد و دانش‌آموز در فضای بیست سال آینده. ما برای اینکه بر دانش‌آموز اثر بگذاریم، باید روی فرسش بنشینیم. اگر نه، نمی‌توانیم هدایتش کنیم. بچه‌ها بستر نمایش را دوست دارند، چرا که در آن خود را ابراز می‌کنند و دیده می‌شوند. نمایش بستری است که می‌توان با آن روی دانش‌آموز اثر گذاشت و معلم، مربی، مدیر و همه علاقه‌مندان باید به این سمت بروند.

برای اینکه بتوانیم بر دانش‌آموز اثر بگذاریم، باید از نقطه‌ای شروع کنیم که نقطه تفاهم با آن دانش‌آموز است. پیدا کردن این نقطه اشتراک و اتصال مهم است. نمی‌شود مربی در حال و هوای بیست سال پیش باشد و دانش‌آموز در فضای بیست سال آینده